

РОДИЧІВСЬКІ АБО ГЕНЕСІОНІМНІ ПРИЗВИСЬКА СЕЛА МАЛІ ЗАГАЙЦІ ШУМСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Антропоніми посідають дуже важливе місце в лексичному складі української мови. Зокрема, неофіційні імена є невичерпним джерелом для вивчення не тільки мови та культури народу, а й особливостей традицій та говірок певних угруповань.

Прізвисько – це неофіційне найменування, яке дають номінатори особі чи колективі людей за індивідуальними ознаками або за спорідненістю і свояцтвом між носієм і членами родини для ідентифікації і конкретизації [1, с. 7]. Прізвиська можуть не лише віддзеркалювати загальний світогляд, національну специфіку номінаторів та іменованих, а й вказувати на їх спосіб мислення, на їх зв'язок з побутом певного краю, характеризувати духовність людини.

Однією з найбільш поширених груп неофіційних найменувань є родичівські (генесіонні) прізвиська, що вказують на стосунок носія до когось з його родичів. Вивчення таких прізвиськ завжди залишається актуальним, адже вони є дуже поширеним явищем у сільській місцевості. Генесіонні найменування мають особливий статус через те, що основою для їх утворення слугують офіційні чи неофіційні найменування родичів чи членів сім'ї і носіїв (чоловіків, батьків, матерів, дідів та бабусь), виявляють зв'язок денотата з його родом, родиною, сім'єю. Родичівські прізвиська були предметом дослідження П. Чучки, М. Худаша, Р. Остаха. Їх вивченням також займалися М. Наливайко, О. Вербовецька, В. Павлюк та інші.

Метою нашої статті є виявлення та аналіз родичівських прізвиськ, що активно функціонують у народно-побутовій антропонімії села Малі Загайці Шумського району Тернопільської області.

Серед родичівських іменувань традиційно виділяють андроніми, патроніми, метроніми, пропатроніми, прометроніми, гінеконіми та ін. групи онімів [3, с. 200].

Андроніми – прізвиська, що номінують жінок за іменуванням чоловіка. Утворюються вони від імені, прізвища чи його прізвиська. У староукраїнській мові андроніми використовувались у всіх стилях, а сучасні дослідження антропонімії свідчать, що сфера їхнього використання звузилась – вживаються лише в розмовному стилі або художніх творах. Найчастіше андроніми виявляються в живомовному функціонуванні прізвища для іменування жінки за її чоловіком, бо в офіційному мовленні прийнято вживати фіксовану форму прізвища для осіб чоловічої і жіночої статі. Найбільш вживаними у різних регіонах України є іменникові моделі андронімів з суфіксами **-их(а)**, **-к(а)** [2, с. 158–159]. У селі Малі Загайці це прізвиська: *Цибушиха* (< прізвище Цибух), *Пирожиха* (< прізвище Пиріг), *Трембалиха* (< прізвисько чоловіка Трембаль), *Пазюриха* (< прізвисько чоловіка Пазюр), *Фалатиha* (< прізвисько чоловіка Фалат), *Цечиха* (< прізвисько чоловіка Цека), *Фатичка* (< прізвисько чоловіка Фатик), *Часничка* (< прізвисько чоловіка Часник), *Цізічка* (< прізвисько чоловіка Цізик), *Кацапка* (< прізвисько чоловіка Кацап), *Пуничка* (< прізвисько чоловіка Пуник), *Рукавичкова* (< прізвисько чоловіка Рукавичка).

Патроніми – прізвиська, утворені від імені, прізвиська, прізвища батька. У нашому дослідженні виявили такі іменування: *Самсо́ниха* (< ім'я батька Самсон), *Хма́риха* (< прізвисько батька Хмара). Чоловічі патроніми можуть утворюватися за допомогою суфіксів **-енк(о)**, **-ук(-юк, -чук)**: *Ярмоленко* (< ім'я батька Єрмолай), *Вовчук* (< прізвисько батька Вовк). Іноді вони виявляють вплив звукової асоціації: *Фалат* (< Філатович). Не варто плутати неофіційні патроніми, створені для неофіційної ідентифікації особи, з офіційними, закріпленими в документації як другий член антропоформули – іменами по батькові.

Пропатроніми утворюються від імені, прізвиськ чи прізвища діда. Серед них: *Зусиха* (< прізвисько діда Зусь), *Абодаїха* (< прізвисько діда Абодай), *Никониha* (< ім'я діда Никон), *Зоримиha* (< ім'я діда Зорим). Іноді прізвисько онука дублює ім'я діда: *Сруль* та *Мартин* утворились способом перенесення назви від реальних імен дідів.

Матроніми – це прізвиська синів та дочок, твірною базою для яких є імена, прізвиська чи прізвища матерів: *Анігушиха* (< прізвисько матері Анігуска). У селі Малі Загайці зустрічаються і матроніми, що походять від пестливої форми імені, прізвиська або прізвища матері (*Гусочка* <

прізвисько мами Гуска), або ті, у яких відображені діалектні особливості (*Фусаниха* < ім'я матері Сусана).

Проматроніми – прізвиська, утворені від імені, прізвиська, прізвища баби. Лексичною базою для них зазвичай стають саме прізвиська чи імена, однак іноді трапляються і ті, які утворені від дівочого прізвища бабусі: *Кози́ха* (< прізвисько бабусі Коза), *Шахрайчи́ха* (< прізвисько бабусі Шахрайка), *Соловейка* (< дівоче прізвище бабусі Соловей).

Отже, аналіз родичівських прізвиськ села Малі Загайці дає зрозуміти, що неофіційні найменування цього класу широко використовуються в сучасному антропоніміконі сільської спільноти. Генесіоніми допомагають дослідити менталітет людей, особливості їх спілкування між собою, вказують на зв'язок носія із рідними чи близькими йому людьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наливайко М. Я. Неофіційна антропонімія Львівщини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01. Київ, 2011. 21 с.
2. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини : дис. канд. філ. наук : 10.02.01. Вінниця, 2016. 244 с.
3. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття: монографія. К.: ТОВ «Папірус», 2008. 671 с.

Павлічко Віта
Науковий керівник – доц. Свистун Н. О.

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ РОЗЧЛЕНОВАНОЇ СТРУКТУРИ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЗУМОВЛЕНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ М. КІДРУКА «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ»)

Речення розчленованої структури – це такі складнопідрядні речення, підрядна частина яких пояснює всю головну і поєднується з нею за допомогою семантичних сполучників, тобто сполучників, що виражають певні семантичні відношення. Усі складнопідрядні речення розчленованого типу належать до обставинного (детермінантного) зв'язку.

До складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості належать такі види: підрядні причини, мети, умови, допусту, наслідку. Ці речення взаємопов'язані, оскільки в них «називаються дві ситуації, що залежать одна від одної, тобто виражають значення зумовленості» [2, с. 541].

Зумовленість буває кількох видів:

- спрямована від зумовленого до зумовлювального: *речення причини, умови;*
- стимулююча: *допустові речення;*
- результативна (від зумовлюваного до зумовленого): *наслідкові;*
- коли стимул є результатом і наслідком: *речення мети.*

Таким чином, речення зі значенням зумовленості поділяються на:

- речення прямої зумовленості – причини, мети, умови, наслідку;
- речення зворотної зумовленості – допустові.

Художня мова творів Макса Кідрука на сьогодні залишається недостатньо дослідженою з точки зору синтаксису.

Дослідження є **актуальним**, оскільки в українському мовознавстві відсутні праці, в яких досліджувалися структурні та семантичні особливості організації складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням зумовленості на матеріалі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи».

Мета нашої праці – дослідити структурно-семантичні особливості складнопідрядних речень розчленованої структури зі значенням зумовленості на матеріалі роману Макса Кідрука «Не озирайся і мовчи».

Розглянемо специфіку та функціонування складнопідрядних речень розчленованого типу зі значенням прямої та зворотної зумовленості в романі «Не озирайся і мовчи» Макса Кідрука.

Складнопідрядні речення з підрядними причинами – це такі речення, підрядна частина яких вказує на причину або містить обґрунтування того, про що йдеться в головній частині. Підрядна частина пояснює всю головну і відповідає на питання *чому? через що? з якої причини?*